

Indicarea temeiului de drept substanțial în cuprinsul actelor de procedură ale părților – cerințe și efecte pe plan procesual

Requirement to indicate substantial grounds within parties' procedural acts – formal conditions and procedural consequences

jud. drd. **Roxana STANCIU***
Universitatea din București
Facultatea de Drept

Abstract

The parties can establish, through their requests, the limits within which the court may analyse the facts subject to trial. On the other hand, the court is expected to compensate for the lacking within the said requests, by undertaking tangible acts, such as demanding that parties clarify the merits of their judicial endeavours, either actions or defences. Judicial discipline is the foundation of a fair trial and substantial law cannot reach its full effect outside such trial. This is the connection between material law and procedural acts, the object of this study, set out to identify various actual situations and to propose resolutions in order to achieve one of the fundamental scopes of the civil trial, namely the establishing of the truth.

Keywords: civil procedure law; formal conditions; points of law, content of written requests; procedural acts.

Rezumat

Părțile determină, prin cererile pe care le formulează, limitele în care instanța poate analiza faptele deduse judecării. Pe de altă parte, instanța este obligată să suplinească, prin demersuri concrete, lipsurile acestor cereri, solicitând părților să expună cât mai clar temeiurile demersurilor lor judiciare, indiferent că este vorba despre cereri sau apărări. Disciplina procesuală reprezintă fundamentul procesului echitabil, iar dreptul material nu își poate produce pe deplin efectele în lipsa unui astfel de proces. Aceasta este legătura dintre dreptul material și forma actelor de procedură, obiectul studiului de față, care va identifica diverse situații practice și va propune soluții pentru realizarea unuia dintre scopurile principale ale procesului civil, respectiv aflarea adevărului.

* roxana.rizea.stanciu@drept.unibuc.ro.

Cuvinte-cheie: drept procesual civil, condiții de formă, temei de drept, forma cererilor, acte de procedură.

I. Introducere

Un studiu¹ publicat în anul 1957 arăta că dreptul procesual civil este „aspectul sancționator al dreptului material, deoarece mijlocul normal prin care se poate ajunge la restabilirea unui drept încălcat este calea judiciară. Dreptul material civil ar fi ineficace dacă pe calea procesului civil nu s-ar asigura realizarea lui și, invers, procesul civil ar fi de neconceput fără un drept material pe care să-l valorifice.

(...) în ultimă analiză, caracterele dreptului material determină caracterele dreptului procesual și o modificare în substanța celor dintâi atrage inevitabil modificarea corespunzătoare a celor din urmă”.

Autorii citați susțin că forma actelor de procedură este esențială pentru realizarea deplină a efectelor dreptului material², astfel că cerințele de formă ale actelor de procedură constituie aspecte necesare pentru punerea în efect a normelor de drept material.

Prin urmare, o observare mai atentă a cerințelor de formă a actelor de procedură, cu accent asupra indicării temeiurilor de drept material invocate de părți în cadrul litigiului, poate constitui o verificare a teoriei expuse mai sus, din perspectiva reglementării actuale a conținutului actelor de procedură.

În cele ce urmează, vom examina fiecare dintre categoriile principale de cereri care pot fi formulate de părți în cadrul procesului civil, punând accent asupra necesității, legale sau implicite, de motivare în drept a acestora. Vom privi temeiul de drept material al cererilor atât din perspectiva istorică, cât și din cea utilitară, cu intenția de a demonstra influența dreptului material asupra dreptului procesual.

II. Principalele tipuri de cereri reglementate de Codul de procedură civilă

1. Cererea de chemare în judecată

Art. 21 din Procedura Codicelui Civil³ (Legea judecătorilor comunale și de ocoale) impunea chiar și în cadrul judecătorilor comunale ca în cuprinsul cererii să se indice „deslușit ce se cere și pe ce temei”.

Art. 69 din Codul de procedură civilă 1865, varianta modificată în anul 1900, precizează că „neindicarea temeiurilor de fapt și de drept pe cari se sprijină cererea îndrituiesc pe partea interesată a cere amânarea și comunicarea lor, fără a se putea face o a doua amânare pe acest motiv”.

La modificarea din 1948, Codul primește o formulare modernă, grație căreia „cererea de chemare în judecată va cuprinde:

(...)

¹ A. Hilsenrad, I. Stoenescu – *Procesul civil în R.P.R.*, Editura Științifică, București, 1957, p. 15.

² *Idem*, p. 260.

³ *Procedura Codicelui Civil*, ediția a doua, Tipo-litografia Eduard Wiegand, București, 1890.

4. arătarea motivelor de fapt și de drept pe care se întemeiază cererea” (art. 112).

Dispozițiile citate rămân neschimbate și cu ocazia republicării Codului în 1993, a modificărilor operate în anul 1998⁴, respectiv în 2010⁵, însă fac obiectul unei excepții de neconstituționalitate⁶. Soluționând excepția, Curtea Constituțională a reținut următoarele:

„Motivele de fapt reprezintă împrejurările de fapt care l-au determinat pe reclamant să apeleze la concursul instanței. În ceea ce privește motivele de drept, acestea constituie temeiul juridic al cererii, fundamentul raportului juridic dedus judecătii.

Curtea reține că nu este necesară indicarea exactă a textelor de lege pe care se întemeiază cererea de chemare în judecată, întrucât încadrarea în drept a faptelor este și trebuie să rămână opera judecătorului, ci este suficient să se indice principiile de drept pe care se fundamentează pretențiile reclamantului. De altfel, în cazul în care există îndoieli cu privire la temeiul juridic al acțiunii, instanța poate da calificarea juridică corespunzătoare după ce în prealabil a pus în discuția contradictorie a părților noua cauză.

Rațiunea acestui element al cererii de chemare în judecată, sub ambele aspecte – al motivelor de fapt și de drept – prezintă importanță din mai multe puncte de vedere. Astfel, pe de o parte, permite părâtului să își formuleze excepțiile, apărările sau explicațiile cu privire la pretențiile reclamantului, contribuind la determinarea cadrului procesual și calității procesuale a părților, și, pe de altă parte, stabilește cauza juridică a litigiului, ca element al autorității de lucru judecat”.

În doctrina mai veche, viziunea Curții Constituționale era deja consacrată. Astfel, în cadrul unei lucrări⁷ citate mai sus se arăta că motivele de drept la care se referă Codul, cele care indică implicit încadrarea juridică a cererii, sunt, de exemplu, existența contractului de vânzare sau săvârșirea unui act ilicit. Se mai arăta că reclamantul nu este ținut să indice cu exactitate textele legale aplicabile, „fiind suficientă o enunțare a fundamentului juridic al pretenției sale; încadrarea în textele de lege trebuie să se facă de judecător”.

Într-o monografie dedicată actelor de procedură⁸, un reputat autor arăta că, potrivit jurisprudenței mai vechi, lipsa temeiului de drept al cererii putea fi suplinită printr-o motivare în fapt care să permită instanței calificarea legală a cererii⁹. De altfel, orientarea doctrinară clasică¹⁰ sugera faptul că expunerea faptelor în cuprinsul cererii, de așa natură

⁴ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 479 din 2 octombrie 2000.

⁵ Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 714 din 26 octombrie 2010.

⁶ Decizia nr. 870/2010 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 112 alin. (1) pct. 4 din Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 524 din 28 iulie 2010.

⁷ A. Hilsenrad, I. Stoenescu, *op. cit.*, p. 288.

⁸ O. Ungureanu – *Actele de procedură în procesul civil (la instanța de fond)*, Editura Șansa, București, 1994.

⁹ Dec. nr. 1034/30.09.1949, Curtea Supremă, în J.N. nr. 8/1950, p. 87, apud O. Ungureanu, *op. cit.*, p. 58.

¹⁰ Gr. Porumb, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Editura Științifică, București, 1960, vol. I, p. 251.

încât să permită identificarea instituției juridice sau ale principiului de drept aplicabil, este considerată suficientă pentru a determina legala sesizare a instanței.

În ipoteza contrară, atunci când sunt indicate mai multe texte legale aplicabile, drept temei în drept al cererii, s-a arătat că judecătorul are obligația de a le analiza pe toate¹¹. Însă, așa cum vom arăta și în continuare, în cazul în care partea indică mai multe temeuri de drept apreciate drept aplicabile, unele referitoare chiar la instituții de drept material aparent conexe temeiului indicat drept principal, judecătorul este obligat să clarifice limitele investiției sale, punând în discuție temeiul concret sau temeiurile față de care a fost investit, în aplicarea aceluiași principiu al rolului activ.

Un alt autor a mai precizat, citând jurisprudența Tribunalului Suprem, că nu este nulă cererea lipsită de motivare în drept sau cu o motivare în drept greșită, întrucât îi revine judecătorului obligația de a pune în discuție și realiza încadrarea juridică a faptelor¹². Același autor remarcă, în plus față de alte lucrări citate, nu doar faptul că motivarea în drept a cererii are rolul de a permite pârâtului să își conceapă apărarea¹³, dar ea constituie și elementul esențial pentru stabilirea cauzei juridice a cererii, relevantă inclusiv pentru a determina efectul lucrului judecat¹⁴.

În cadrul unei alte reputeate lucrări¹⁵, autorii menționau că „*sunt însă probleme de drept care nu se pot prezenta decât juridic, în noțiuni și expresii consacrate, invocând principii, instituții sau categorii juridice (uzucapiune, retract litigios, căsătorie putativă, drept de retenție, pact comisoriu, prescripție extinctivă). Este suficient ca reclamantul să arate temeiul pretenției sale, fără a indica și textul de drept substanțial corespunzător, cum ar fi, contractul de locațiune, uzucapiunea, succesiunea legală etc. Spre exemplu: predarea unui imobil poate fi consecința unei cereri posesorii, a unei cereri în revendicare, în anularea sau rezilierea unui contract de locațiune, în executarea unui contract de vânzare-cumpărare sau de locațiune etc., plata unei sume de bani invocată într-o cerere de chemare în judecată poate avea drept cauză un contract de împrumut, de vânzare-cumpărare, de antrepriză etc., repararea unui prejudiciu ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite etc.*”. Cu alte cuvinte, motivarea în drept a cererii poate fi, uneori, în mod necesar tehnică, fapt ce nu atrage consecințe negative asupra reclamantului nici dacă este corect realizată, dar nici dacă este incorect expusă. Și în acest caz, judecătorul va fi obligat să pună în discuție calificarea

¹¹ V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Editura Național, București, 1999, vol. II, pp. 31-32. Menționăm că autorul se referă la ipoteza acțiunilor mixte.

¹² Dec. nr. 220/1978, Trib. Suprem, S. civ., în Culegere de decizii, 1978, apud I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Editura Servo – Sat, Arad, 2000, vol. I, p. 230, nota de subsol nr. 6. A se vedea, în același sens, I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Editura All Beck, București, 2001, p. 358, inclusiv nota de subsol nr. 1-4.

¹³ În jurisprudență s-a arătat că „instanța va pune în prealabil în discuția părților temeiurile de fapt și de drept ce nu figurează în acțiune, pentru ca părțile să nu fie surprinse și să-și poată face o apărare corespunzătoare” – Trib. Suprem, decizia nr. 1706/1956, apud G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul de procedură civilă: adnotat*, Editura All Beck, 2005, p. 206.

¹⁴ I. Deleanu, *op. cit.*, vol. I, p. 230-231.

¹⁵ V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Drept procesual civil. Curs selectiv*, Editura C.H. Beck, ediția a V-a, București, 2011, p. 201.

corectă, fiind însă în mod evident de preferat o precizie cât mai mare cu privire la temeiul de drept material aplicabil atât din partea reclamantului, cât și a instanței.

Unul dintre autorii citați mai sus, în cadrul unei lucrări proprii¹⁶, arată în plus, cu privire la temeiul de drept al cererii, că fundamentul pretenției deduse judecății nu poate fi schimbat de judecător, ci doar calificat (sub aspectul denumirii). Această opinie pornește de la premisa existenței unui temei de drept identificat sau ușor identificabil în cuprinsul cererii, caz în care schimbarea acestui temei ar constitui o depășire a rolului activ al judecătorului, în detrimentul disponibilității procesului civil.

În **actualul Cod de procedură civilă**, dispoziții cu caracter general referitoare la cuprinsul cererilor adresate instanței se regăsesc la art. 148 alin. (1). Potrivit acestora, *„orice cerere adresată instanțelor judecătorești trebuie să fie formulată în scris și să cuprindă indicarea instanței căreia îi este adresată, numele, prenumele, domiciliul sau reședința părților ori, după caz, denumirea și sediul lor, numele și prenumele, domiciliul sau reședința reprezentanților lor, dacă este cazul, obiectul, valoarea pretenției, **dacă este cazul, motivele cererii, precum și semnătura. De asemenea, cererea va cuprinde, dacă este cazul, și adresa electronică sau coordonatele care au fost indicate în acest scop de părți, precum numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea**”*.

Mențiunea referitoare la motivarea cererii, cuprinsă în acest text cu aplicare generală, nu se regăsește și în cuprinsul art. 82 din Codul de procedură civilă 1865¹⁷. În mod pertinent, se mai arată în doctrină că necesitatea motivării în fapt și în drept a oricărei cereri adresate instanței este un mijloc de evitare a unei greșite interpretări a instanței cu privire la voința reală a părților.

În cadrul unui comentariu¹⁸ a fost exprimată o opinie mai nuanțată, potrivit căreia sintagma „motivele cererii” cuprinsă la art. 148 nu are aceeași semnificație cu condiția prevăzută pentru conținutul cererii de chemare în judecată. Astfel, autorul la care ne referim consideră că art. 148 impune motivarea în fapt a oricărei cereri, cu trimitere la folosul practic urmărit de titularul acesteia. Ca argument, se arată că unele dispoziții ale Codului trimit la cerințele art. 148 cu privire la unele tipuri de acte de procedură (e.g. cererea de intervenție accesorie) în timp ce altele fac trimitere la elementele mai detaliate ale cererii de chemare în judecată (e.g. cererea de intervenție principală).

Într-adevăr, cu referire la cererea de chemare în judecată, art. 194 prevede în mod detaliat:

„Cererea de chemare în judecată va cuprinde:

(...)

d) arătarea motivelor de fapt și de drept pe care se întemeiază cererea”.

¹⁶ G. Boroî, *Codul de procedură civilă. Comentat și adnotat*, Editura Beck, București, 2001, p. 306.

¹⁷ D.N. Theohari în G. Boroî (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2013, vol. I, p. 365.

¹⁸ Gh. Florea în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Editura Universul Juridic, 2013, vol. I, p. 447.

Referitor la motivarea cererii de chemare în judecată, s-a arătat în doctrină¹⁹ că, în realitate, aceasta vizează stabilirea cauzei juridice a cererii, respectiv situația de fapt calificată juridic. Cu titlu de exemplu, se arată²⁰ că simpla mențiune a reclamantului în sensul că solicită obligarea pârâtului la plata unei sume de bani nu este suficientă, ci trebuie indicat și temeiul juridic al solicitării (răspundere civilă delictuală, răspundere civilă contractuală, fapt juridic ilicit etc.).

Menționăm mai sus²¹ o opinie doctrinară referitoare la vechiul Cod de procedură civilă, potrivit căreia instanța nu poate schimba fundamentul cererii, dacă a fost indicat. Cu toate acestea, în regimul actualului Cod, în altă opinie²², mai nuanțată, exprimată în doctrină s-a arătat că „*principiul disponibilității cedează în schimb în fața prerogativei (și obligației) instanței de a cunoaște dreptul și de a-i da eficiență în cauzele pe care le judecă. Această soluție, pe care o considerăm singura compatibilă cu rolul judecătorului de a soluționa litigiul în conformitate cu noimele de drept care îi sunt aplicabile (art. 22 alin. (1) C. pr. civ.), indiferent dacă acestea au fost sau nu invocate, sunt de altfel favorabile ambelor părți – reclamantului, căci se evită o nonsoluție, de respingere a cererii doar pentru considerentul că cererea introductivă nu a oferit o calificare juridică corectă; pârâtului, pentru că restabilirea coordonatelor juridice corecte ale dezbaterii judiciare asigură doar premisele unei dezbateri utile, neputându-se considera că, în urma recalificării faptelor litigioase, reclamantul ar avea câștig de cauză, căci urmează a se verifica condițiile instituțiilor juridice desemnate a fi incidente în speță. Mai mult, în măsura în care pârâtul câștigă procesul, acțiunea corect calificată fiind respinsă, ca neîntemeiată (sau, după caz, în temeiul unei excepții procesuale preemptorii), soluția va intra în autoritate de lucru judecat, nefiind posibil un alt proces. Este, așadar, incorectă ideea că, prin schimbarea calificării juridice a cererii – care nu este doar îngăduită, ci chiar impusă de art. 22 alin. (4) C. pr. civ. – instanța l-ar «avantaja pe reclamant». Exact ca în alte ipoteze de exercitare a rolului activ (e.g., dispunerea din oficiu a administrării unor probe), instanța nu urmărește avantajarea unei părți, ci pronunțarea unei soluții temeinice și legale, ceea ce nu îi știrbește cu nimic imparțialitatea. Desigur că, într-un proces care opune părți cu interese contrare, intervenția activă a instanței va avea, fatalmente, și efecte favorabile unei părți, respectiv defavorabile celeilalte, dar nu pentru că instanța ar urmări acest lucru, ci pentru că aceasta este inerentă procedurii contencioase, care presupune contradicție între părți. Instanța, pe de altă parte, nu poate fi condamnată la inacțiune și la judecarea formală a unor acțiuni greșit calificate doar în virtutea unei accepțiuni greșite a principiului disponibilității”.*

Pe de altă parte, așa cum se remarcă în cadrul unei lucrări de referință²³, judecătorului nu i se poate reproșa că nu a analizat cererea și din perspectiva altor temeiuri de drept, dacă reclamantul însuși a indicat în mod clar temeiul cererii sale, însă aceasta a fost respinsă.

¹⁹ D.N. Theohari, *op. cit.*, vol. I, p. 460.

²⁰ D.N. Theohari, *op. cit.*, vol. I, p. 460.

²¹ A se vedea *supra*, trimiterea la G. Boroi, *op. cit.*, cu nota de subsol nr. 16.

²² Ghe.L. Zidaru, P. Pop, *Drept procesual civil. Procedura în fața primei instanțe și în căile de atac*, Editura Solomon, București, 2020, p. 19.

²³ M. Tăbârcă, *Drept procesual civil. Vol. I – Teoria generală*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 147.

În plus, art. 200 alin. (4) în forma actuală prevede că, „*dacă obligațiile privind completarea sau modificarea cererii prevăzute la art. 194 lit. a)-c), d) numai în cazul motivării în fapt și f), precum și art. 195-197 nu sunt îndeplinite în termenul prevăzut la alin. (3), prin încheiere se dispune anularea cererii*”. Prin urmare, pentru neprecizarea motivelor de drept, cererea nu poate fi anulată.

Textul nu a avut, până la Legea nr. 310/2018²⁴, această formulare, ci permitea aplicarea sancțiunii nulității chiar și pentru lipsa temeiului în drept al cererii. Cu toate acestea, posibilitatea anulării cererii în procedura regularizării, pentru neindicarea temeiurilor de drept ale cererii de chemare în judecată, a fost destul de rezervat acceptată în practică și în doctrină.

Astfel, în acord cu un studiu monografic²⁵ dedicat regularizării cererii de chemare în judecată, identificăm următoarele situații:

a. temeiul în drept al cererii de chemare în judecată lipsește cu desăvârșire. În acest caz, judecătorul este obligat să ceară reclamantului să precizeze cererea, chiar în procedura prevăzută de art. 200 C. pr. civ., fără a putea, totuși, să aplice sancțiunea anulării cererii în

²⁴ Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1074 din 18 decembrie 2018.

²⁵ N.Al. Ceslea, *Regularizarea cererilor în procesul civil. Taxele judiciare de timbru. Ajutorul public judiciar*, Editura Hamangiu, București, 2015.

caz de neconformare a părții²⁶. În plus, la primul termen de judecată²⁷ și înainte de orice dezbateri, judecătorul ar trebui să pună în dezbatere contradictorie calificarea în drept a cererii, atât pentru a facilita apărarea pârâtului, cât și pentru a stabili limitele propriei investiții. Desigur, în ipoteza în care judecătorul nu observă lipsa temeiului în cuprinsul cererii, deși mai greu de imaginat, discuția referitoare la calificarea cererii poate fi purtată oricând până la închiderea dezbaterilor, chiar și prin repunerea cauzei pe rol. Cu toate acestea, este dificil de imaginat cum o cerere eliptică sub aspectul temeiului de drept ar permite administrarea de probe, în vederea stabilirii situației de fapt.

b. temeiul în drept al cererii este indicat greșit sau foarte vag (cu referire la instituții generale sau principii). În acest caz, rămân aplicabile considerațiile menționate la punctul anterior. În plus, se impune mențiunea că, punând în discuție calificarea exactă a cererii în această ipoteză, judecătorul poate stabili temeiul corect. Singura situație în care nu ar putea

²⁶ Chiar și în forma Codului anterioară modificării operate prin Legea nr. 310/2018, inaplicabilitatea sancțiunii nulității în ipoteza lipsei temeiului de drept al cererii a fost discutată cu ocazia întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale curților de apel și Înaltei Curți de Casație și Justiție din mai 2015. În opinia Institutului Național al Magistraturii, „*potrivit art. 200 alin. (1) NCPC, completul căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza verifică, de îndată, dacă cererea de chemare în judecată (...) îndeplinește cerințele prevăzute la art. 194-197. Alin. (3) al art. 200 NCPC specifică faptul că, dacă obligațiile privind completarea sau modificarea cererii nu sunt îndeplinite în termenul prevăzut la alin. (2) (...) se dispune anularea cererii.*

În conformitate cu art. 194 lit. d) NCPC, cererea de chemare în judecată va cuprinde (...) arătarea motivelor de drept pe care se întemeiază cererea. În consecință, în ipoteza în care reclamantul nu indică motivarea în drept a pretențiilor sale, în cadrul termenului de 10 zile acordat, cererea de chemare în judecată se va anula, chestiunea controversată privind însă noțiunea de „motivare în drept”.

Motivele de drept sunt cele care conferă formă juridică motivelor de fapt, explicând, din punctul de vedere al dreptului substanțial și procesual, obiectul acțiunii. Nu este necesar însă ca reclamantul să indice textele legale pe care și-a întemeiat pretenția, judecătorul fiind în măsură să le determine din lecturarea obiectului cererii și a motivelor acesteia, motiv pentru care lipsa acestora nu va determina anularea cererii.

Nici greșita indicare de către reclamant a textelor legale nu este de natură să țină instanța, aceasta având posibilitatea să stabilească corecta încadrare a actelor și faptelor, cu respectarea principiului disponibilității părților în procesul civil, motiv pentru care o atare eronată indicare nu va conduce la anularea cererii.

Apreciem că cererea de chemare în judecată va fi însă anulată în procedura art. 200 NCPC, în măsura în care judecătorul este împiedicat efectiv să procedeze la calificarea și soluționarea cererii, motivele de drept nefiind clar precizate ori fiind contradictorii (spre exemplu, reclamantul indică ca temei de drept atât dispozițiile Legii nr. 10/2001, cât și cele ale dreptului comun).

În unanimitate, participanții prezenți la întâlnire și-au însușit soluția expusă în opinia INM”.

Așadar, la nivel conceptual și jurisprudențial, încă anterior modificării operate în anul 2018, era acceptat faptul că, deși temeiul de drept material trebuie indicat în cuprinsul cererii de chemare în judecată, lipsa acestuia poate fi complinită de instanță în condițiile arătate de art. 22 C. pr. civ.

Astfel, potrivit art. 22 alin. (4) C. pr. civ., „*judecătorul dă sau restabilește calificarea juridică a actelor și faptelor deduse judecării, chiar dacă părțile le-au dat o altă denumire. În acest caz judecătorul este obligat să pună în discuția părților calificarea juridică exactă”.* Minuta întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale curților de apel și Înaltei Curți de Casație și Justiție – Curtea de Apel Iași, 7-8 mai 2015, p. 16, este disponibilă online la adresa <http://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2020/04/Intalnirea-presedintilor-sectiilor-civile-lasi-7-8-mai-2015-1.pdf>).

²⁷ În acest sens, a se vedea pe larg Gh.L. Zidaru, A. A. Chiș, *Rolul judecătorului în procesul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2015, pp. 86-87.

proceda astfel ar fi cea menționată de art. 22 alin. (5) C. pr. civ., respectiv atunci când părțile se pun în mod expres de acord să investească instanța cu temeiul de drept astfel indicat²⁸.

În același sens este și practica Înaltei Curți de Casație și Justiție²⁹, care a interpretat în același sens dispozițiile arătate, precizând în plus că împrejurarea că reclamantul este asistat de avocat nu constituie un motiv pentru ca instanța să se mulțumească cu temeiul de drept eronat indicat, ci se menține obligația calificării corect în drept a cererii.

Cu referire tot la stabilirea temeiului de drept corect al cererii, cu titlu de exemplu, se reține și situația³⁰ în care reclamantul a solicitat repararea prejudiciului cauzat creditorului prin plata cu întârziere a unei sume de bani, temeiul inițial indicat în cerere fiind art. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 13/2011³¹, iar pârâtul apărându-se invocând art. 3 din același act normativ. Odată cererea respinsă, în apel reclamantul apelant a invocat art. 1082 C. civ. 1864 (aplicabil *ratione temporis*), iar instanța a admis apelul, reținând acest test legal drept aplicabil. În acord cu soluția instanței, reținem faptul că temeiul de drept aparent invocat direct în apel reprezenta de fapt un fundament substanțial al cererii care putea fi pus în discuție grație criticilor și motivelor detaliate în apel, fără ca astfel să fie depășite limitele principiului rolului activ al judecătorului.

c. temeiul în drept al cererii este indicat în mod supraabundent, cu referire la mai multe instituții juridice similare și potențial aplicabile situației de fapt descrise. În acest caz, instanța este obligată să pună în dezbatere nu neapărat alegerea unui anumit temei dintre cele menționate, ci limitele investiției sale³². Dacă reclamantul insistă asupra analizei tuturor temeiurilor de drept indicate, instanța este ținută de această solicitare, pentru că aceasta relevă concepția reclamantului asupra cererii sale (e.g. reclamantul solicită obligarea pârâtului la plata unei sume de bani, invocând atât răspunderea contractuală, cât și pe cea delictuală, cât și îmbogățirea fără justă cauză). Dacă situația de fapt expusă este de natură a fi analizată din toate aceste perspective, este dificil de imaginat că instanța ar putea pune în dezbatere la debutul procesului unul dintre temeiurile de drept indicate ca fiind în mod singular corect, în detrimentul celorlalte. Cel mult, ne putem imagina ipoteza discutării

²⁸ Pentru o amplă analiză a aplicării principiului *iura novit curia* a se vedea Gh.L. Zidaru, A. A. Chiș, *op. cit.*, pp. 47-120.

²⁹ Dec. nr. 182/01.02.2022, Î.C.C.J., S. I. civ., publicată în rezumat cu comentariu de Gh. L. Zidaru, în „Revista Română de Jurisprudență” nr. 2/2022, pp. 57-70.

³⁰ Dec. nr. 71/18.05.2020, C. Ap. Constanța, S. a II-a civ., cont. adm. și fisc., publicată în rezumat cu comentariu de O. Damian în „Revista Română de Jurisprudență” nr. 2/2022, pp. 77-83.

³¹ Ordonanța Guvernului nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligații bănești, precum și pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 607 din 29 august 2011.

³² O nuanțare interesantă a acestei ipoteze regăsim într-un exemplu practic, în cadrul căruia instanța a reținut că o acțiune în pretenții întemeiată în drept atât pe instituția gestiunii de afaceri, cât și a îmbogățirii fără just temei, nu trebuia recalificată de instanță în virtutea rolului activ. În cauză, instanța de apel a reținut indicarea numai în mod generic a instituției îmbogățirii fără just temei, în condițiile în care întreaga argumentație a cererii de chemare în judecată, redactată de un avocat, era edificată în jurul celui alt temei de drept, al gestiunii de afaceri. Faptul că din probatoriu nu a rezultat temeinicia acestor susțineri nu conduce la necesitatea unei analize alternative și cu privire la cel de al doilea temei, întrucât nimic din expunerea reclamantului nu releva că acesta a dedus judecății și o *actio de in rem verso*. A se vedea dec. civ. nr. 910/07.09.2020, publicată în rezumat cu comentariu de M. Glodeanu în „Revista Română de Jurisprudență” nr. 2/2022, pp. 123-133.

normei de drept aplicabile abia la finalul dezbaterilor, întrucât legea nu limitează în timp aplicarea art. 22 alin. (4) C. pr. civ.

În finalul secțiunii dedicate cererii de chemare în judecată se mai impune analiza pe scurt a ipotezei dezbaterii în calea de atac a temeiului de drept al cererii de chemare în judecată. Doctrina a abordat diferit această ipoteză.

O primă observație este aceea că ipoteza în discuție este aceea în care instanța a omis să pună în dezbateri calificarea exactă a cererii (fie că temeiul lipsea, ori era imprecis ori greșit indicat).

Secundum, se impune și mențiunea că, așa cum se remarcă în doctrină³³, pârâtul (și cu atât mai puțin reclamantul, în opinia noastră) nu se poate plânge în calea de atac cu privire la lipsa motivării în drept a cererii, dacă nu a invocat acest aspect în primă instanță, chiar dacă instanța însăși a omis această dezbateri.

În altă opinie³⁴, mai nuanțată, se arată însă că, grație efectului devolutiv al apelului, instanța de apel poate, în toate cazurile, să „*dea cererii de chemare în judecată calificarea juridică exactă, diferită de cea analizată de prima instanță, fără a se putea susține că în felul acesta s-ar schimba cauza cererii de chemare în judecată sau că s-ar încălca dublul grad de jurisdicție*”. În acest caz, așa cum arată și autorii citați, nu ar fi incident motivul de anulare prevăzut de art. 480 alin. (3) C. pr. civ. (prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului), pentru că în realitate o analiză pe fond a avut loc la prima instanță, însă este greșită din perspectiva dreptului material aplicat faptelor. Așadar, nu ar fi necesară trimiterea cauzei spre rejudecare, chiar dacă părțile o cer, dar ar fi necesară anularea sentinței și judecarea fondului de către instanța de apel, în aplicarea dispozițiilor art. 480 alin. (6) C. pr. civ.

În acest sens, practica³⁵ a reținut posibilitatea ca instanța de apel să invoce (chiar din oficiu) lipsa rolului activ, mai cu seamă atunci când toate elementele necesare unei corecte calificări în drept a cererii erau cuprinse în cererea reclamantului, însă acesta utilizase o terminologie greșită cu privire la denumirea acțiunii.

Referitor la recurs, suntem de acord cu opinia³⁶ că instanța de recurs, analizând motivul de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ. invocat de recurent („încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material”), poate da o calificare diferită cererii de chemare în judecată, caz în care se impune casarea și trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța de apel.

Toate considerațiile expuse mai sus, cu referire la necesitatea indicării temeiului de drept, corelativă necesității punerii în discuție de către instanță a temeiului de drept corect

³³ M. Tăbârcă, *Drept procesual civil. Vol. II – Procedura contencioasă în fața primei instanțe. Procedura necontencioasă judiciară. Proceduri speciale*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 37.

³⁴ Gh. L. Zidaru, A. A. Chiș, *op. cit.*, pp. 35-36.

³⁵ Dec. civ. nr. 3337/10.10.2018, C. Ap. Craiova, S. I civ. și dec. civ. nr. 770/15.10.2019, C. Ap. Brașov. S. I civ., publicate în rezumat cu comentariu de N. S. Cârlan și C. Roșu în „*Revista Română de Jurisprudență*” nr. 2/2022, pp. 84-90.

³⁶ Gh.L. Zidaru, A. A. Chiș, *op. cit.*, p. 37.

se aplică, *mutatis mutandis*, cererilor formulate de alte părți ori de terți și cu privire la care legea face trimitere expresă la forma cererii de chemare în judecată. Avem în vedere, în acest sens:

- cererea de intervenție principală [art. 62 alin. (1)];
- cererea de chemare în garanție [art. 73 alin. (1)].

Dimpotrivă, pentru alte cereri Codul impune ca acestea să fie „motivate” (în sensul general prevăzut de art. 148 C. pr. civ.), după cum urmează:

- cererea de intervenție accesorie – „dacă este cazul, motivele cererii” [trimitere la art. 148 alin. (1)]
- chemarea în judecată a altor persoane [art. 69 alin. (1)]
- arătarea titularului dreptului [art. 76]

2. Întâmpinarea

În contrapondere față de cererea de chemare în judecată, art. 205 C. pr. civ., sediul materiei pentru forma pe care trebuie să o îmbrace întâmpinarea, prevede că „întâmpinarea va cuprinde:

(...) c) *răspunsul la toate pretențiile și motivele de fapt și de drept ale cererii*” [art. 205 alin. (2) C. pr. civ.].

Prin urmare, forma în care reclamantul a înțeles să își îmbrace pretențiile, inclusiv sub aspectul temeiului de drept aplicabil, are influență hotărâtoare asupra conținutului întâmpinării. Raportat la ipotezele posibile, identificate mai sus cu privire la cererea de chemare în judecată, apreciem că următoarele situații³⁷ pot apărea:

a. temeiul în drept al cererii de chemare în judecată lipsește cu desăvârșire. Apărarea predilectă a pârâtului, în acest caz, ar trebui să se axeze tocmai pe împrejurarea că lipsește temeiul de drept al cererii, fapt ce împiedică exercitarea dreptului la apărare al părții, golind de conținut tocmai scopul pentru care există etapa scrisă a procesului. În acest caz, apreciem că instanța nu poate ignora solicitarea pârâtului, iar eventuala omisiune de a pune în vedere reclamantului precizarea cererii (desigur, nu în procedura regularizării, care prin ipoteză este deja depășită, ci la primul termen de judecată) constituie o cauză de nelegalitate a hotărârii. Reclamantul va avea, în ipoteza discutată, fie posibilitatea de a preciza cererea prin răspunsul la întâmpinare, fie va putea face aceste precizări în fața instanței. Rămân aplicabile considerațiile potrivit cărora chiar și o remediere ulterioară, pe parcursul judecății, a acestei omisiuni este oportună, desigur cu posibilitatea de a acorda pârâtului un termen în vederea regândirii propriei strategii procesuale. Profităm de această ocazie pentru a remarca faptul că procesul civil, mai cu seamă în primă instanță, nu trebuie să fie privit ca o formă rigidă. Scopul aflării adevărului și al restabilirii ordinii de drept impun

³⁷ Pentru o analiză detaliată a mai multor ipoteze, în raport de situația unor cereri de chemare în judecată incomplet ori incorect motivate în drept, corelativ apărărilor pe care pârâtul le poate opune în astfel de ipoteze, a se vedea B. Dumitrache, *Unele considerații privind exercitarea rolului activ al judecătorului în raport cu temeiul juridic al cererii de chemare în judecată*, în „Revista Română de Jurisprudență” nr. 2/2022, pp. 567-585.

instanței să reia, în caz de nevoie, etape procesuale deja parcurse (de exemplu, cercetarea judecătorească), fără a putea opune părților un pretins caracter imperativ al ordinii etapelor judecătii în primă instanță.

b. temeiul în drept al cererii este indicat greșit sau foarte vag. Și în acest caz, pârâțul poate solicita precizarea cererii de chemare în judecată, precum poate, de asemenea, să formuleze propriile apărări cu indicarea temeiului de drept pe care îl consideră corect (mai ales dacă este vorba despre o eroare materială în cuprinsul cererii reclamantului) ori răspuns la temeiurile defectuos indicate de reclamant. Și în acest caz, reiterăm obligația instanței de a pune în dezbatere temeiul corect, cu posibilitatea acordării unui termen suplimentar pentru ca pârâțul să-și poată adapta apărarea în raport de noua calificare.

c. temeiul în drept al cererii este indicat în mod supraabundent, cu referire la mai multe instituții juridice similare și potențial aplicabile situației de fapt descrise. În mod similar ipotezei imediat anterioare, pârâțul are alegerea între a solicita precizări, alternativ formulării propriilor susțineri. De asemenea, instanța are obligația de a pune în discuție clarificarea limitelor investiției sale, oferind astfel posibilitatea reclamantului de a preciza cererea, respectiv pârâțului de a se apăra corespunzător.

Mai trebuie subliniat și faptul că, la rândul său, pârâțul poate invoca prin întâmpinare apărări față de cererile reclamantului, care să impună indicarea unor temeiuri de drept. Fie că este vorba, de exemplu, despre apărarea referitoare la invocarea excepției de neexecutare, fie că este vorba despre invocarea pe cale incidentală a nulității unui act juridic utilizat de reclamant pentru susținerea cererii sale, și pârâțului îi revine în mod firesc obligația de a motiva susținerile sale, în fapt și în drept. Dincolo de caracterul de apărare, întâmpinarea reprezintă tot o cerere și trebuie să se conformeze măcar cerințelor prevăzute de art. 148 C. pr. civ. Și în cazul întâmpinării, instanța are obligația de a aplica dispozițiile art. 22 alin. (4) C. pr. civ., întrucât acest text se referă în mod larg la acte și fapte deduse judecătii. Or, apărările la care ne referim fac parte din sfera acestor acte/fapte.

Cu toate acestea, întâmpinarea incompletă sub aspectul temeiurilor de drept aplicabile nu suferă aceleași constrângeri și consecințe ca și cererea de chemare în judecată. Apărările de fapt (cu relevarea temeiului de drept) pot fi invocate și ulterior depunerii întâmpinării, mai puțin excepțiile relative, cu privire la care operează decăderea. Desigur, mai pot fi întrevăzute și alte consecințe ca urmare a acestei întâzieri, precum decăderea din dreptul de a mai propune și administra probe referitor la aceste apărări.

În loc de concluzie intermediară, referitor la conținutul întâmpinării, menționăm că, pentru a evita greșita interpretare a dispozițiilor legale, cei confrunțați cu neregularitatea unei cereri de chemare în judecată, respectiv a unei întâmpinări (fie că este vorba despre părți sau instanță) trebuie să asigure, prin conduita lor, respectarea a două principii fundamentale ale procesului civil, în concret principiul respectării dreptului la apărare și principiul contradictorialității.

3. Cererea reconvențională

Potrivit art. 209 alin. (3) C. pr. civ., cererea reconvențională trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute pentru cererea de chemare în judecată.

Prin urmare, având în vedere natura acestei cereri, toate considerațiile expuse cu privire la cererea de chemare în judecată îi sunt deopotrivă aplicabile.

III. Cererile de exercitare a căilor de atac

1. Cererea de apel

Potrivit art. 470 alin. (1) lit. e) C. pr. civ., cererea de apel trebuie să cuprindă motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul, sub sancțiunea decăderii. Firește, motivele de drept ale cererii de apel vizează motivele pentru care a fost formulată calea de atac, neexistând posibilitatea ca, prin apelul declarat, partea să indice temeiurile de drept ale cererii depuse la prima instanță și insuficient motivată.

Chiar dacă art. 471¹ C. pr. civ. permite instanței să îi ceară apelantului să completeze cererea de apel, apreciem că suplimentarea sau precizarea motivelor în drept nu poate avea loc decât în interiorul termenului de apel. Prin ipoteză, dosarul nefiind înaintat instanței de apel decât după expirarea termenului în cauză, rezultă că, atât timp cât pregătirea dosarului nu are loc la instanța de fond, ci direct la instanța de apel, nu se poate completa cererea de apel pe această cale în mod legal.

Apelul principal și apelul incident, de asemenea, se supun condițiilor de formă prevăzute de art. 470 C. pr. civ.

În limitele devoluțiunii, stabilite potrivit art. 476 și art. 477 C. pr. civ., instanța de apel poate, întrucât art. 22 este aplicabil pe toată durata procesului, să pună în dezbatere calificarea corectă a cererii. Cu toate acestea, se impune a proceda în acest sens cu precauție, pentru a nu fi depășite limitele investiției.

Suntem de acord cu opinia³⁸ că, totuși, greșita calificare în drept a cererii (cu consecința analizei unui temei de drept material eronat) constituie un aspect de ordine publică și care poate fi ridicat din oficiu de instanța de apel. În acord cu aceiași autori, apreciem că nu este vorba despre o agravare a situației părții în propria cale de atac, întrucât rediscutarea cererii pe un temei de drept corect reprezintă o garanție și un deziderat al procesului echitabil.

2. Cererea de recurs

Spre deosebire de apel, cererea de recurs trebuie motivată în drept, sub sancțiunea nulității. Art. 486 alin. (1) lit. d) și alin. (3) C. pr. civ. impun indicarea în concret a motivelor de nelegalitate pe care se întemeiază recursul și dezvoltarea lor sau, după caz, mențiunea că motivele vor fi depuse printr-un memoriu separat. Cu toate acestea, art. 489 alin. (2) C. pr. civ. atenuază sancțiunea și permite instanței de recurs să procedeze la încadrarea

³⁸ Gh.L. Zidaru, A. A. Chiș, *op. cit.*, p. 110.

motivelor invocate de recurent, pe baza aspectelor detaliate în cerere³⁹, chiar dacă recurentul însuși nu a indicat în concret motivul de nelegalitate pe care îl invocă.

Cu privire la invocarea direct în recurs a greșitei motivări în drept a cererii de chemare în judecată (sau a analizei eronate făcute de instanțele de fond cu privire la temeiul de drept aplicabil), așa cum am arătat deja, art. 488 alin. (1) pct. 8 C. pr. civ. („încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material”) permite instanței de recurs să dea o calificare diferită cererii de chemare în judecată, caz în care se impune casarea și trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța de apel.

3. Contestația în anulare și revizuirea

Niciuna dintre cele două căi extraordinare de retractare nu beneficiază de o reglementare expresă referitoare la conținutul cererii. Codul impune motivarea acestora în mod implicit, iar dispoziția legală aplicabilă va fi, în lipsa unei trimeri la dispozițiile art. 194 C. pr. civ., cea referitoare la forma cererilor în general – art. 148 C. pr. civ.

Desigur, miza motivării în fapt și în drept a acestor cereri este mai importantă decât în alte cazuri, întrucât incorecta formulare a cererii (fără a fi motivată comprehensiv în fapt și în drept) poate atrage respingerea acesteia ca inadmisibilă. În cazul acestor căi extraordinare de atac, chiar și fără a fi indicat în concret temeiul de contestație/revizuire, acesta trebuie să fie cel puțin decelabil din faptele expuse în cuprinsul cererii, astfel încât instanța să poată pune în dezbatere în mod corect admisibilitatea cererii și, eventual, temeinicia ei.

³⁹ Se constată, la nivelul practicii Înaltei Curți de Casație și Justiție, o interpretare diferită a dispozițiilor art. 489 alin. (2) C. pr. civ. Astfel, în unele cazuri, instanța supremă a reținut că „*simpla susținere a recurentului, în sensul că nu s-a putut prezenta la termen întrucât a fost bolnav nu constituie un motiv de nelegalitate care să permită încadrarea în motivele de nelegalitate, expres și limitativ prevăzute de art. 488 C. pr. civ.*”

Se constată astfel că recurentul nu s-a conformat exigențelor art. 489 alin. (2) C. pr. civ., neindicând motive de nelegalitate, dintre cele prevăzute de art. 488 C. pr. civ. și nici nu a formulat critici susceptibile de încadrare, din oficiu, în vreunul dintre aceste motive de nelegalitate” (Decizia nr. 1830 din 24 septembrie 2015 pronunțată de S. I civ. a Înaltei Curți de Casație și Justiție, disponibilă online la adresa [http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery\[0\].Key=id&customQuery\[0\].Value=125689](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery[0].Key=id&customQuery[0].Value=125689)).

În alte cauze, se arată că „*nu a fost menținută prevederea conform căreia, indicarea greșită a motivelor de casare nu atrage nulitatea recursului dacă dezvoltarea lor face posibilă încadrarea într-unul din motivele de recurs. În actuala configurație a sancțiunii nulității pentru neîncadrarea criticilor în motivele de casare prevăzute de art. 488 din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, textul procedural aduce un plus de rigoare, referitor la cerința încadrării criticilor. Așadar, din dispozițiile imperative ale art. 489 (2) din Legea nr. 134/2010 se reține că instanțele au obligația de a verifica dacă motivele invocate de recurent se încadrează în cazurile de casare prevăzute de art. 488, iar dacă această cerința nu este îndeplinită, operează sancțiunea nulității recursului”* (Decizia nr. 272 din 27 ianuarie 2015 pronunțată în recurs de S. I civ. a Înaltei Curți de Casație și Justiție, disponibilă online la adresa <http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=120014>).

Apreciem însă că orientarea preferabilă ar trebui să fie cea dintâi, în caz contrar existând pericolul unei interpretări prea rigide a dispozițiilor legale. De altfel, în ipoteza similară, în care recurentul încadrează criticile din recurs în mod greșit sau incomplet, practica acceptă posibilitatea ca instanța de recurs să procedeze din oficiu la încadrarea corectă.

IV. Alte cereri formulate în cadrul procesului civil

1. Cererea de sesizare a Curții Constituționale cu excepția de neconstituționalitate⁴⁰ a unor dispoziții legale (art. 29 din Legea nr. 47/1992⁴¹) reprezintă o chestiune incidentală care se supune formal cerințelor generale prevăzute de art. 148 C. pr. civ. Cu toate acestea, doctrina remarcă anumite elemente esențiale pe care invocarea unei excepții de neconstituționalitate trebuie să le cuprindă, după cum urmează: **„Textul contestat din punctul de vedere al constituționalității, textul de referință pretins încălcat, precum și motivarea de către autorul excepției a relației de contrarietate existente între cele două texte, cu alte cuvinte, motivarea neconstituționalității textului criticat. (...) În condițiile în care primele două elemente pot fi determinate absolut, al treilea element comportă un anumit grad de relativitate determinat tocmai de caracterul său subiectiv. Astfel, motivarea în sine a excepției, ca element al acesteia, nu este neapărat un criteriu material sau cantitativ, ci dimpotrivă, ea rezultă din dinamica primelor elemente. Prin urmare, materialitatea motivării excepției nu este o condiție sine qua non a existenței acesteia. În aceste condiții, Curtea constată că în situația în care textul de referință invocat este suficient de precis și clar, astfel încât instanța constituțională să poată reține în mod rezonabil existența unei minime critici de neconstituționalitate, ea este obligată să analizeze pe fond excepția de neconstituționalitate și să considere, deci, că autorul acesteia a respectat și a cuprins în excepția ridicată cele 3 elemente menționate. Însă, chiar dacă excepția de neconstituționalitate este în mod formal motivată, deci cuprinde cele 3 elemente, dar motivarea în sine nu are nicio legătură cu textul criticat, iar textul de referință este unul general, Curtea va respinge excepția ca inadmisibilă, fiind contrară art. 10 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 (a se vedea în acest sens Decizia nr. 198 din 12 februarie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 151 din 11 martie 2009, sau, în cadrul controlului a priori, Decizia nr. 919 din 6 iulie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 504 din 15 iulie 2011). Aceeași soluție va fi urmată și în cazul în care excepția de neconstituționalitate nu cuprinde motivarea ca element al său, iar din textul constituțional invocat nu se poate desluși în mod rezonabil vreo critică de neconstituționalitate, fie datorită generalității sale, fie datorită lipsei rezonabile de legătură cu textul criticat”⁴².**

⁴⁰ Cu toate că este sumar reglementată, excepția de nelegalitate prevăzută de art. 4 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 1154 din 7 decembrie 2004), atunci când este invocată de părți, are natura unui incident procesual. Cu toate acestea, motivarea excepției invocate de parte este necesară, întocmai ca în cazul oricărei alte cereri ori apărări, întrucât aceasta învestește instanța cu analiza unor dispoziții legale care trebuie delimitate, preferabil de autorul excepției și, în caz contrar, prin inițiativa instanței.

⁴¹ Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 807 din 3 decembrie 2010.

⁴² Decizia nr. 1313 din 4 octombrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României al României, Partea I, nr. 12 din 6 ianuarie 2012, citată în articolul *Notă de jurisprudență a Curții Constituționale [14-18 octombrie 2019]. Regimul juridic al inadmisibilității în fața Curții Constituționale (II). Lipsa motivării excepției de neconstituționalitate. Ce înseamnă „motivarea excepției de neconstituționalitate”? Inadmisibilitatea excepțiilor de neconstituționalitate prin care se critică modul de aplicare a dispozițiilor legale și soluția pronunțată de judecător. Inadmisibilitatea excepțiilor de neconstituționalitate prin care se solicită modificarea sau completarea prevederilor supuse controlului. Competența de a aprecia asupra cauzelor de inadmisibilitate*, de M. Safta,

În mod deosebit de pertinent, autoarea citată⁴³ mai arată că „admisibilitatea excepțiilor de neconstituționalitate este condiționată de motivarea lor la momentul formulării, iar nu direct în fața Curții Constituționale. Curtea a distins în acest sens, constatând că indicarea textelor sau principiilor constituționale, pretins încălcate de prevederile legale, a fost efectuată direct în fața instanței de contencios constituțional, prin notele scrise depuse de autorul excepției la dosarul Curții Constituționale. Față de această împrejurare, referindu-se la jurisprudența⁴⁴ în care a reținut că invocarea în susținerea excepției a unor dispoziții constituționale direct în fața Curții, și nu în fața instanței judecătorești, contravine art. 10 alin. (2) și art. 29 alin. (1)-(4) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, întrucât cadrul procesual specific excepției de neconstituționalitate rezultă din încheierea de sesizare și din motivarea scrisă a autorului, iar aceasta din urmă nu poate fi completată în fața Curții Constituționale cu elemente ce nu au fost puse în discuția părților în fața instanței judecătorești, Curtea a respins cererea formulată”.

Prin urmare, pentru a permite un control concret din perspectiva constituționalității unui text de lege, în sistemul verificării *a posteriori*, sesizarea Curții Constituționale trebuie formulată în scris și motivată în drept, atât cu privire la dispoziția legală criticată, cât și cu privire la norma constituțională încălcată.

În fine, din perspectiva posibilității instanței de a aprecia asupra eventualei inadmisibilități pentru nemotivarea cererii, apreciem că dispozițiile art. 29 din Legea nr. 47/1992 nu sunt clare. Alin. (5) permite instanței să constate inadmisibilă sesizarea care nu corespunde cerințelor de la alin. (1)-(3) – respectiv legea sau ordonanța din care face parte textul criticat să fie în vigoare și aplicabilă în cauză, excepția să fie ridicată de părți, procuror sau instanță din oficiu, textul să nu fi fost anterior declarată neconstituțională –, însă nu se referă și la inadmisibilitatea pentru nerespectarea unor condiții de formă.

Apreciem, însă, că instanța poate constata inadmisibilitatea în situația în care autorul excepției nu face minime eforturi pentru a indica cele două categorii de temeuri de drept menționate anterior, așadar atunci când temeiurile excepției lipsesc cu desăvârșire sau aspectele invocate nu au legătură cu cauza și cu excepția formulată ca atare. În orice alte situații, însă, considerăm că trebuie lăsat Curții rolul de decident cu privire la condițiile de formă, mai ales dacă avem în vedere aspectele citate mai sus, din doctrină, referitor la puterea de apreciere a Curții asupra legalei sale investiri.

2. Cererea de reexaminare a taxei judiciare de timbru (art. 39 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013⁴⁵)

publicat la adresa https://www.juridice.ro/658818/nota-de-jurisprudenta-a-curtii-constitutive-14-18-octombrie-2019.html#_ftn4.

⁴³ M. Safta, *op. cit.*

⁴⁴ Autoarea face trimitere la Decizia nr. 1313 din 4 octombrie 2011, precitată, sau Decizia nr. 932 din 13 noiembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României al României, Partea I, nr. 882 din 22 decembrie 2012.

⁴⁵ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 392 din 29 iunie 2013.

Există dezbateri în doctrină și în jurisprudență referitor la necesitatea motivării în drept a cererii de reexaminare a taxei de timbru, dar și referitor la limitele în care completul sesizat cu soluționarea acestei cereri poate aprecia asupra cuantumului taxei (respectiv dacă este ținut de temeiul apreciat drept aplicabil de către autorul cererii de reexaminare).

Cu privire la *primul aspect*, remarcăm de principiu împrejurarea că forma cererii de reexaminare nu derogă față de regimul general imprimat de dispozițiile art. 148 C. pr. civ. („**orice cerere adresată instanțelor judecătorești trebuie să fie formulată în scris și să cuprindă...**”), prin urmare trebuie argumentată. Cum motivele de fapt nu pot fi, în mod previzibil, decât cele legate de calificarea cererii, sunt relevante și argumentele în drept.

Posibilitatea de a formula cerere de reexaminare împotriva cuantumului stabilit al taxei judiciare de timbru era recunoscută și în regimul legii anterioare, respectiv prin art. 18 din Legea nr. 146/1997⁴⁶. Raportat la acele dispoziții, în doctrină⁴⁷ s-a arătat că reexaminarea are caracteristicile exercitării unei căi de atac cu privire la dispoziția instanței în materia taxei de timbru datorate. Totodată, studiul citat⁴⁸ menționează că cererea de reexaminare trebuie să respecte condițiile generale de formă ale cererilor în reglementarea art. 82 C. pr. civ. 1865 și să fie motivată.

În regimul reglementării actuale, jurisprudența a constatat necesitatea motivării cererii de reexaminare, fapt ce confirmă argumentul de principiu expus în debutul acestei secțiuni. Astfel, într-o cauză s-a reținut că „*pentru a putea fi reconsiderat modul de stabilire a taxei de timbru (...) explicat minuțios de completul de judecată cu ocazia stabilirii taxei, se impune ca cel care reclamă reformarea să indice motivele de fapt și de drept pe care își întemeiază reclamația, pentru a putea fi cercetate criticile sale. Lipsa unei astfel de justificări impiedică cercetarea judecătorească, consecința fiind aceea a respingerii ca neîntemeiată a unei asemenea cereri*”⁴⁹.

Cel de *al doilea aspect*, limitarea analizei în cadrul soluționării cererii de reexaminare la motivele invocate de petent, se află în legătură directă atât cu regimul juridic al cererii, cât și cu necesitatea motivării acesteia.

Având în vedere efectul principal al soluționării cererii de reexaminare (definitivarea unui anumit quantum al taxei judiciare de timbru în cauză), atât cerința motivării cererii, cât și respectarea limitelor trasate de aceste motive sunt esențiale. Avem în vedere trei situații posibile:

- cererea nu este motivată deloc; în acest caz, dacă instanța nu ar fi ținută de limitele cererii, ar putea proceda la verificarea din oficiu, sub toate aspectele, a taxei judiciare de timbru stabilite în cauză; există și contraargumentul că acest tip de interpretare ar putea

⁴⁶ Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 173 din 29 iulie 1997.

⁴⁷ D.N. Theohari, C.M. Ilie, M.A. Bîrlig, B. Cristea, *Acțiunile civile și taxele judiciare de timbru*, Editura Hamangiu, București, 2012, pp. 443-444.

⁴⁸ D.N. Theohari, C.M. Ilie, M.A. Bîrlig, B. Cristea, *loc. cit.*

⁴⁹ Înch. nr. 27/A/CC/2020, Trib. Bistrița-Năsăud, S. I. civ., în G.C. Frențiu, *Taxele judiciare de timbru și ajutorul public judiciar în procesul civil*, Editura Hamangiu, București, 2020, p. 354.

încuraja formularea unor astfel de cereri în mod șicanator, mai cu seamă în căile de atac formulate de pârât;

- cererea este motivată și se referă la anumite temeuri de reducere a taxei ori de scutire la plată, greșit indicate; instanța ar putea constata că alte temeuri ar putea duce la reducerea taxei sau la scutire, însă nu au fost invocate de petent;

- cererea este corect motivată; în acest caz, o analiză suplimentară nu ar mai fi necesară din partea instanței.

Într-o primă orientare doctrinară⁵⁰, se reține că instanța nu este ținută de cererile și motivele invocate în cuprinsul cererii de reexaminare, ci trebuie să analizeze cuantumul taxei și eventualele cauze de scutire, chiar și neinvocate ca atare. Autoarea citată aduce un argument important, acela legat de caracterul necontencios al procedurii de reexaminare, căreia îi sunt aplicabile dispozițiile art. 533 C. pr. civ. („*Instanța se pronunță prin încheiere, în raport cu toate împrejurările de fapt și de drept ale cauzei, chiar dacă nu au fost invocate în cerere sau pe parcursul procedurii*”).

Cu toate acestea, a fost exprimată și interpretarea⁵¹ în sens contrar, respectiv aceea că instanța nu poate analiza, în cadrul procedurii de reexaminare, alte temeuri de drept decât cele invocate de petent. Această interpretare, raportată la natura de cale de atac a reexaminării, este de altfel susținută în mod implicit de considerentele Deciziei în interesul legii nr. 7/2014⁵², prin care s-a stabilit că partea în sarcina căreia s-a stabilit obligația de plată a taxei judiciare de timbru poate formula critici care să vizeze caracterul timbrabil al cererii de chemare în judecată exclusiv în cadrul cererii de reexaminare, neputând supune astfel de critici controlului judiciar prin intermediul apelului sau recursului. Raportarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în mod constant în cuprinsul deciziei, la noțiunea de „critici” implică optica necesității motivării cererii, pe de o parte, iar pe de cealaltă respectarea limitelor acestei investiții a instanței în mod incidental.

În ceea ce ne privește, optăm pentru prima interpretare, întrucât avem în vedere și caracterul cvasifiscal al obligației de plată a taxei de timbru, astfel că trebuie să primeze dezideratul unei corecte stabiliri a cuantumului taxei.

V. Scurte concluzii

Temeiul de drept substanțial reprezintă un element central al celor mai multe tipuri de cereri formulate de părți în cadrul procesului civil. Așa cum anunțăm încă din titlul prezentului articol, respectarea condițiilor impuse cu privire la indicarea acestui temei este legată și de consecințele pe plan procesual pe care aceste acte de procedură le pot produce.

⁵⁰ A. Danciu în T.C. Briciu (coord.), *O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru. Comentariu pe articole*, Editura Solomon, București, 2021, pp. 585-586.

⁵¹ G. C. Frențiu, *op. cit.*, p. 342. În susținerea acestei opinii, autoarea citează Înch. civ. nr. 22/F/CC/2019, Trib. Bistrița-Năsăud, S. I civ. – a se vedea p. 350-351.

În același sens de interpretare, a se vedea, în privința legii vechi, D.N. Theohari, C.M. Ilie, M.A. Bîrlig, B. Cristea, *op. cit.*, p. 450.

⁵² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 137 din 24 februarie 2015.

Altfel spus, mare parte din șansele de succes ale unei cereri sau ale unui demers procesual (chiar și în cazul apărărilor) depind de corecta și completa motivare în drept ce însoțește solicitările părților. Pentru a pretinde instanței o analiză exhaustivă a aspectelor deduse judecății, fie pe cale principală, fie incidental, părțile trebuie să creeze ele însele, prin conținutul cererilor lor, premisele unei astfel de analize. În caz contrar, revine instanței, de regulă, în temeiul rolului său activ, obligația de a pune în discuție și de a clarifica sfera investiției sale, mai puțin în cazurile în care fie termene legale, fie dispoziții imperative impun respectarea strictă a limitelor investiției așa cum rezultă din actele părților.

Implicațiile unei corecte determinări a temeiului de drept substanțial, mai cu seamă în cazul cererii de chemare în judecată și al întâmpinării, se răsfrâng asupra efectelor lucrului judecat, și, mai cu seamă, în sfera dreptului material însuși; circuitul civil primește și încorporează hotărârile instanțelor astfel pronunțate, realitatea juridică fiind astfel substanțial modificată. Din acest motiv, relația permanentă și reciprocă între dreptul material și cel procesual este firească și trebuie să primească respectul cuvenit, din partea tuturor celor implicați în procesul civil.

